

До разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.058 у Хмельницькому
університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова
29000, м. Хмельницький,
вул. Героїв Майдану, 8

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри права Хмельницького національного університету
ПУНДИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕГОВИЧА
на дисертацію **ШАБАТУРИ МАКСИМА ВІКТОРОВИЧА**
«Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих
порядках кримінального провадження», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження, обраної Шабатурию Максимом Вікторовичем, не викликає сумнівів, оскільки воно присвячено важливій як з практичної, так і з наукової точки зору тематиці – спрощеним порядкам кримінального провадження у стадії досудового розслідування.

Одним із ключових завдань кримінального провадження є використання оптимальної кримінальної процесуальної форми. Аналіз історії розвитку кримінально-процесуального законодавства свідчить, що суб'єкти правотворчості завжди прагнули до уніфікації цієї форми. Однак із часом виникла необхідність створення в межах кримінального процесу різних видів процесуальних форм, які б відрізнялися за змістом та процедурою. Це зумовило актуальність питань диференціації кримінальної процесуальної форми, зокрема, спрощення та прискорення провадження з урахуванням тяжкості кримінальних правопорушень та інших факторів.

Ефективне та оперативне досудове розслідування сприяє скороченню часу між вчиненням кримінального правопорушення і притягненням винної особи до

відповідальності, що, у свою чергу, підвищує рівень довіри суспільства до правоохоронної системи держави.

Проблематика спрощених порядків кримінального провадження у кримінальному судочинстві є багатоаспектною та такою, що перебуває в стані постійного доктринального та практичного аналізу.

У ході реалізації правових норм інституту об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування у згаданих особливих порядках має місце неоднакове застосування кримінального процесуального законодавства, виникають різноманітні труднощі, мають місце численні випадки оскарження вироків та інших судових рішень з мотивів неправильного застосування зазначених правових норм.

У свою чергу, дослідники даної проблематики нерідко висловлюють доволі контroversійні пропозиції щодо подальшого розвитку вітчизняного кримінального процесуального законодавства, що у підсумку зумовлює потребу подальших наукових розвідок.

Обрана автором тема дисертації, висновки, пропозиції та рекомендації, які виносяться ним на захист, є актуальними не тільки з доктринальної точки зору. Всебічний аналіз теоретико-прикладних аспектів об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження, висвітлення напрацювань в означеній сфері, сприятимуть формуванню науково обґрунтованих положень, висновків та рекомендацій з метою удосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Актуальність теми підтверджується також тим, що дисертаційну роботу виконано у межах науково-дослідної теми кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 0117U000106) та з урахуванням завдань, що були передбачені положеннями Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021, Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023

роки, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, а також завдань, передбачених Національною стратегією у сфері прав людини, затвердженою Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Тема дисертації відповідає Пріоритетним напрямкам наукових досліджень у науці кримінального процесу (на період 2023-2028 років), визначеним координаційним бюро з проблем кримінального процесу відділення кримінально-правових наук НАПрН України.

Ступінь обґрунтованості результатів, представлених здобувачем, наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації.

Виконана дисертація може бути охарактеризована як така, що має достатній науково-теоретичний рівень та практичну значимість положень й висновків, що пропонуються її автором.

Дисертантом коректно сформульовано мету його наукового дослідження, яка полягає у вигляді одержання науково обґрунтованих результатів, а саме висновків та положень щодо правової природи, підстав, умов та порядку прийняття рішень про об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження, а також розробки пропозицій щодо вдосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Автором окреслено наступні завдання, спрямовані на досягнення поставленої мети: вивчити та узагальнити підходи науковців щодо розуміння кримінальної процесуальної форми та її диференціації як теоретичної основи подальшого розвитку уявлень щодо правової природи рішень про об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань; з'ясувати передумови запровадження особливих порядків кримінального провадження і, відповідно, підстав та умов об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань у таких порядках; проаналізувати передбачені КПК України підстави об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань; дослідити сучасний стан законодавчого регулювання і правозастосовної практики щодо об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань у спрощених порядках

кримінального провадження; виявити основні труднощі, проблемні ситуації у практиці виділення матеріалів досудових розслідувань у разі укладення угод; визначити шляхи для удосконалення підстав об'єднання кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення; дослідити підстави та умови об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань в ускладнених порядках кримінальних проваджень; сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Слід констатувати, що аналіз тексту роботи дозволив дійти висновку про те, що завдяки вдалому підбору та компоунуванню визначених в роботі завдань, окреслена мета досягнута, а зроблені у роботі висновки, пропозиції та узагальнення корелюють їй.

Шабатурою М.В. продемонстровано достатній рівень оперування основними доктринальними категоріями в межах об'єкта та предмета дослідження, які сформульовані як «суспільні відносини, що виникають у зв'язку з об'єднанням і виділенням матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження» та «об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження» відповідно.

Автором доведено можливість самостійно провадити належне наукове дослідження основних теоретичних положень та нормативно-правової бази за темою дисертації та доречно використовувати відповідні правничі дефініції, виокремлювати та формулювати сутність основних проблемних моментів в досліджуваній сфері та пропонувати шляхи їх подолання.

Окрім цього, за результатами ознайомлення з дисертацією можна дійти умовиводу про те, що здобувач належною мірою оволодів методологією наукової діяльності крізь призму застосування на відповідному професійно-науковому рівні сукупності методів наукового пізнання: системно-структурного, функціонального, історико-правового, статистичного, догматичного, порівняльно-правового, моделювання, тощо.

Обґрунтованість висунутих наукових положень підкріплюється глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими і опрацьованими офіційними аналітичними матеріалами і літературними джерелами з фахових питань.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Дисертаційна робота Шабатури Максима Вікторовича «Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження» складається з трьох розділів, що поділені на шість підрозділів.

Ознайомлення зі змістом дисертації, наукових публікацій автора дає підставу визначити основні наукові положення й висновки, що характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок автора, ступінь їх обґрунтованості та достовірності:

авторське бачення передумов запровадження диференційованих порядків кримінального провадження та підхід до їх класифікацію на правові (матеріально-правові, процесуальні) та інші (соціальні, психологічні, політичні, організаційні тощо);

пропозиція встановити обов'язок прокурора розглядати питання про ухвалення рішення щодо об'єднання кримінальних проваджень у кожному випадку, якщо обставини, які слугували підставою виділення матеріалів кримінального провадження, припинили існувати;

обґрунтована необхідність запровадження спеціальної процедури судового контролю у випадках витребування органом досудового розслідування окремих матеріалів кримінального провадження, розслідування в яких здійснюється іншим органом досудового розслідування;

авторське бачення шляхів удосконалення нормативно-правового регулювання підстав виділення матеріалів кримінального провадження, зокрема,

щодо уточнення використаних законодавцем оцінних формулювань пропонується закріпити відкритий перелік підстав виділення таких матеріалів;

власне бачення нормативного урегулювання підстав ухвалення процесуальних рішень щодо об'єднання та закриття кримінальних проваджень приватного обвинувачення, зокрема, щодо того, що слід відмовитися від існуючого нормативного положення про відмову потерпілого від обвинувачення і замість нього запровадити інститут примирення потерпілого і підозрюваного (обвинуваченого); удосконалено:

концепцію розширення випадків використання технічних засобів, зокрема провадження слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції, вжиття інших заходів для унеможливлення негативного впливу на неповнолітніх осіб, що у разі неможливості виділення матеріалів щодо неповнолітніх в окреме кримінального провадження; набули подальшого розвитку;

пропозиції вчених щодо розширення визначених кримінальним процесуальним законодавством підстав об'єднання матеріалів досудових розслідувань, зокрема шляхом включення до числа таких підстав випадків розслідування однієї події правопорушення різними особами за відсутності ознак співучасті, кримінальних правопорушень вчинених з необережності, поєднаних кримінальних правопорушень за ознаками їх об'єктивної сторони тощо;

підхід, відповідно до якого у разі наявності в кримінальному провадженні матеріалів, які становлять державну таємницю, обов'язково слід вирішувати питання про можливість виділення відповідних епізодів в окреме провадження з метою максимально скоротити число учасників процесу, яким стануть відомі зазначені матеріали.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження.

Дисертаційна робота містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних і науково-методичних засад щодо

здійснення правосуддя у формах спрощеного кримінально-процесуального провадження. В результаті проведеного дослідження дисертантом сформульовано низку висновків, рекомендацій та положень, що мають як науковий, так і практичний інтерес.

В свою чергу, практичне значення результатів, отриманих автором дисертаційного дослідження, полягає в тому, що анонсовані пропозиції, висновки та узагальнення можуть бути використані як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем здійснення досудового розслідування у диференційованих порядках провадження; в освітньому та освітньо-науковому процесі – у закладах вищої освіти під час підготовки здобувачів усіх рівнів вищої освіти, а також під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Основи кримінального процесу», «Особливі порядки кримінального провадження», розробці робочих програм та методичних рекомендацій із вказаних дисциплін (акт впровадження Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова – Додаток Г).

Запропоновані результати дослідження також можуть бути використані для удосконалення практичної діяльності судів, прокурорів, слідчих, дізнавачів (акт впровадження Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Хмельницькому – Додаток В), а також при підготовці підручників, посібників, монографій, наукових статей та тез конференцій.

Результати дослідження можуть бути використані також для удосконалення чинних кримінальних процесуальних норм щодо об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень та окремих порядків кримінального провадження (Додаток Б).

Таким чином, результати дисертаційного дослідження (у тому числі відображені у наукових публікаціях здобувача) мають необхідний рівень наукової новизни. Проведене в роботі дослідження завершується логічними та послідовними висновками.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях за темою дисертації.

Основні положення дисертації Шабатури Максима Вікторовича «Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження» висвітлено у чотирьох наукових статтях у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України.

Текст дисертації містить посилання на використані при проведені досліджень наукові результати, ідеї, публікації інших авторів (список використаних джерел сформовано з 204 найменування).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

У цілому, оцінюючи дисертацію Шабатури Максима Вікторовича «Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження» та не нівелюючи внесок автора у сучасну кримінально-процесуальну доктрину, тим не менш, слід констатувати, що окремі узагальнення, положення та висновки, презентовані автором, потребують уточнення або додаткової аргументації.

1. Одним із результатів дисертаційного дослідження є висновок автора, «...що процесуальна економія здійснює не просто функцію механічного зменшення розміру, а більшою мірою сприяє їх раціоналізації і тим самим підвищується ефективність процесуальної діяльності, викриття винних і притягнення їх до відповідальності. Таким чином, зменшуються не лише витрати часу (посадових осіб, інших учасників кримінального провадження), але й вивільняються сили і засоби для роботи в інших кримінальних провадженнях. Особа, щодо якої вирішується питання про притягнення її до кримінальної відповідальності, має право на судовий розгляд у розумні строки без невинуватених затримок (ст. 21 КПК України), потребує захисту від зайвого обмеження прав і законних інтересів».

Погоджуючись в цілому з висновками дисертанта, наголосимо, що автором не зазначено конкретний взаємозв'язок на рівні доктринального висновку між процесуальною економією та специфікою процесуальних рішень про об'єднання

і виділення матеріалів досудових розслідувань. Подібний висновок посилив би доктринальну складову проведеного автором дисертаційного дослідження.

2. Підрозділ 2.1 дисертаційного дослідження «Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань у разі укладення угод» не завершується логічними висновками та узагальненнями саме щодо процесуальних особливостей об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань у разі укладення угод у кримінальному судочинстві.

3. Одним із результатів дисертаційного дослідження є пропозиція автора щодо шляхів удосконалення нормативно-правового регулювання підстав виділення матеріалів кримінального провадження, зокрема, щодо уточнення використаних законодавцем оцінних формулювань пропонується закріпити відкритий перелік підстав виділення таких матеріалів.

Водночас, у тексті дисертаційного дослідження лише на сторінці 164 наведено оцінне поняття «об'єктивна неможливість», зокрема з метою урегулювання особливостей режиму досудового розслідування в умовах воєнного стану. Таким чином, висновок автора виглядає ширшим за досліджені фактично у роботі поняття.

4. Не достатньо завершений характер носить висновок автора щодо пропозиції про проведення перевірки доцільності та відповідності завданням кримінального судочинства окремих випадків розслідування різних кримінальних правопорушень в об'єднаному провадженні, зокрема, в частині виникнення труднощів щодо реалізації засади розумності процесуальних строків, права особи на розгляд судом обвинувачення без невинуваних затримок. Погоджуючись з висловленою думкою, наголосимо, що висновки дослідження у цій частині могли бути посилені проектом конструкцій відповідних норм.

5. На окреме зауваження заслуговує посилання автора на використання у дослідженні статистичного методу, який було використано під час вивчення матеріалів правозастосовної практики і дозволив виявити окремі тенденції розвитку слідчої і судової практики. Ознайомлення з текстом дисертації

доводить досить обмежений характер використання цього наукового інструменту дослідження.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загального позитивного враження від представленої дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ТА ОЦІНКА ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертація Шабатури Максима Вікторовича «Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові обґрунтовані та аргументовані результати, які у своїй сукупності є значущими як для правової доктрини, так і мають практичне значення, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Шабатура Максим Вікторович заслуговує на присудження освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри
права Хмельницького
національного університету

О. О. Пунда